

novali, svoje sedeže imeli.¹⁾ Slednjokrat se imenujejo v službi Atilovi. Utegnili so tedaj po Štirskem, Kranjskem in Koroškem z Atilovimi četami pleniti, ali v stanoviten narod, kateri zemljo obdeluje in rokodelstvo, obertnost in umetnost pestuje, niso bili v Noriku.

Ravno tako tudi ne Kvadi, kateri so za Ptolomaja stanovali v okrožji Morave in Dije, pozneje pa se ločivši od Markomanov se podajo v Panonijo, iz ktere v družbi Sarmatov so večkrat plenili rimsko provincijo Valerijo in Moesijo. Slednjič so se bojevali v družbi Atilovi.²⁾

Morebiti so Heruli kadaj stanovali v prvotni domovini Slovincov? Tudi ne. Njihovi prvotni sedeži so bili kraj baltskega morja. Leta 480 po Krist. so napadli Juvav, in ker so kraj Dunaja Rugi stanovali, so tedaj Heruli si kraj Tise sedeže prisvojili, in tukaj ko zavezniki Rimljanov živeli.³⁾ Za Narsesa zginejo popolnoma iz zgodovine.

Nekteri so mislili, da so štirski Nemci potomki Rugov. Vendar tudi to ni res. Rugov prvotna domovina bila je severna Germanija. Po padu Hunov se prikažejo kraj bregov Dunaja od bohejskega loga do Morave, tam, kjer so nekdej Kvadi stanovali. Za sv. Severina, kateri je bil njihov apostelj, je njihovo kraljestvo narbolj cvelo, katero so prek Dunaja do planin, s katerih Kremlisa teče, razširili bili. Potem so prišli pod oblast iztočnih Gotov, in v njihovi družbi so se proti Odoakru bojevali. V šestem stoletju zginejo popolnoma iz zgodovine.⁴⁾ Gotov sedeži so bili v Panoniji in Moesiji, od kodar so šli večkrat Norenskega pleniti; enkrat so celo prišli do Teverne. Zapadni Goti pa niso nikdar v Noriku bili, ampak v Panoniji so čez Dunaj šli in Tracijo in Dacijo posedli.⁵⁾

Ravno tako niso Vandali in Gepidi imeli stanovitnih sedežev v Noriku. Leta 166—181 po Krist. jih nahajamo na Dunaji, potem so se obrnili v Rhaetio in na mejo Gallie. Druga stran pa se je nastavila med Tiso in Dacijo, kjer so tudi Gepidi stanovali (glej Safarik „Slaw. Alterth.“ I. 414, 415 itd.)

Iz teh zgodovinskih čertic vidimo, da pred 8. stoletjem, v katerem so Bavari in Franki v prvotno domovino Slovincov privihrali, in lepo stran obsedli, noben drug narod ni imel stanovitnih sedežev v Noriku.

Bojne čete so se tamarale po velikih cestah, tudi se utaborile po mestih in tergoviščih, — al norenske in karnske planine so ohranile prvotne svoje slovenske prebivavce do prihoda Frankov in Bavarov.

Da je vès čas preseljavanja narodov seme sv. kersanske vére med norenskimi Slovinci le slabo cimilo, se lahko razumi; bolje še je oslabelo, ko so po odhodu germanskih narodov sorodni slovanski prišli do mej norenskih Slovincov, in se kraj Dunaja gor do solnograških planin naselili, opustošeno Panonijo obsedli, in iz novega obdelovati začeli. Prvotnih Slovincov, kateri so v zapadni strani Panonije že od nekdej stanovali in do Avgusta svojo samostalnost uživali, so gotovo novi slovanski priselci malo našli, ker pokončal jih je na velikih ravninah živeče meč Germana, Huna in Avara.

Srečniši so bili njihovi bratje v norenskih in karnskih planinah, katerih bivanje še Prokop leta 562 omenuje, imenovavši prebivavce teh planin „*Καρνιοι* (Karnci—Kranzi) *Ἔς καὶ Νογριοι*.“ (Dal. sl.)

Zgodovinske drobtinice.

Veneta, severna Venecija.

Ozrmo se nekoliko na zemljevid današnje dežele nemške, in poglejmo natanjčnije njeno severno stran, to je, današnje Prusko, Meklenburg, Oldenburg in deloma

tudi dežele med rekoma Odro in Labo in unkraj teh, kjer zdaj Nemci bivajo. One so za povestnico našo znamenite. Tù namreč bivali so v 5. stoletju po rojstvu Kristusovem zavoljo silnega bogastva in velike izobraženosti daleč okoli sloveči Slovani; oni so še pred Nemci tù zemljo obdelovali, rudo kopali, platno tkali, v slikarstvu in kipotvorstvu napredovali, zraven pa še z vsemi izobraženimi narodi tergovino terali.

V tem stoletju dosegli so z neizrečeno svojo marljivostjo tako stopnjo premožnosti, da je marsikter ptujec, povrativši se v svojo domovino, primeril njihovo zemljo s Palestino, to je, z zemljo, kjer mleko teče in med.

Bili so pa razni naravni osnovi in umetni izdelki vzrok, da so oni že tako zgodaj jeli misliti na tergovino, ki bi jih utegnila podperati; toraj so sozidali pri morji terdnjave, naredili morske pristanišča (luke), ter se soznanili z drugimi narodi.

Po preiskovanju Šafařikovem je gotovo, da so o času Aeschyla, Sophokla in Herodota 400—449 jantar (Bernstein) iz današnjega pruskega primorja v daljne dežele, sosebo v Fenicijo in na Gerško vozili. Hodili so na tri razne strani. Perva, po občnem mnenju najstarejša deržala je od baltiškega morja skozi neznane tatranske kraje, pa po zapadni Dvini do reke Dneper, od ondod v gerške naselbine na bregu črnega morja. Po tej poti dobili so jantar, kožuhovino in žito Greki, Skiti in drugi iztočni narodi. — Druga pot deržala je kraj Považje (Waggebiet) v Panonijo do jadranskega morja k južnim Venetom. Gotovo je, da so po ti poti več jantara ob času Herodotovem, kot pozneje, izvozili. — Tretja zapadna pot bila je skozi Nemško v Galijo, sosebo v Masilijo; ondi so kupovali Feničani burčen, in ga v daljne dežele prodajali. Tako pišejo o tem Herodot, Plini, Strabo in drugi stari gerški in rimski zgodopisci.

Vse terdnjave, ktere so Slovani na bregu baltiškega morja sozidali, je pa prekosil s svojo lepoto glasoviti Volin ali Veneta.

Reka Odra ondi, kjer se v baltiško morje razliva, naredi velik zatok, v katerem se nahaja otok Volin ali Velin, kamor so se bili v 5. stoletju po Kr. Veleti naselili. Otok ta bil je najglasovitniši v povestnici Slovanov srednjega časa, in slava njegova širila se je po vsih mestih, ki so se na iztočni strani nahajale.

Iz stare povestnice te terdnjave se le malo vé. Toliko je gotovo, da Volin je bil v 9. stoletju najmogočnejše in najbogatejše mesto cele severne Evrope. Tergovina je privabila tje narode iz raznih krajev in dežel. Tje vozili so Greki in drugi narodi svojo robo; Volinčani pa terali so svoje blago ne le samo na Angležko in Francozko, marveč tudi v Carigrad, kjer so toliko blaga skupili in sčasoma tako obogateli, da so v obče hišno orodje iz zlata in srebra napravljali. Pristanišče v sredi mesta bilo je tako prostorno, da je v njem 300 ladij poredoma stati moglo.

To zvezovala sta dva terdna zida z morjem; poverh teh dvigal se je visok most z visokimi vratmi in železnim omrežjem od morske strani, v brambo luke proti Huzari. — Vrata bile so z zlatom okovane, toraj je mesto obsijano od solnčnih žarkov se silno svetilo. Na južnih vratih počival je lev iz medenine (bronca), nenavadne velikosti, kot stražnik terdnjave. V sredi mesta je bil grad, in okoli njega dvigale so se veličastne ozidja ponosno proti nebu, med kterimi so se hramovi bogov, okinčani z vkusnimi slikami in zlatimi in srebrenimi kipi posebno odlikovali.

Tako bogastvo in sreča naredila je pri sosednih narodih nevošljivost in lakomnost. Bili so Normani, ljudstvo severno, med ktere spadajo Danezi, Švedi in Norveži, od kterih so mnogo težav preterpeti mogli, in kterih prvi so slednjič po mnogih ljutih bojih leta 1177 pod kraljem Valdemarom to mesto upepélili, in ga iz temelja uničili.

¹⁾ Jornand, c. 22. ²⁾ Eutrop. 9, 6. Ammian Marc. 16. 10. 17, 2. ³⁾ Vita S. Sever. cap. 24. Prokop Bell. gota. 2, 14. ⁴⁾ Glej Zeus, „die Deutschen u. ihre Nachb.“ p. 484. Eugip. c. 31. ⁵⁾ Jornand. cap. 26, 48.

Prašate: kje je dandanašnji, nekdanj tako glosoviti Volin?

Kjer je nekdanj slavni Volin čelo svoje ponosno proti nebu obračal, ondi je zdaj teržeč s 3200 prebivavcov; — kjer so nekdanj velike, z dragocenim jantarem in drugo robo obložene ladje jadrile, ondi si siromaški ribci v tesnih čolnicah hrane išejo; in ona gora, kjer se je mogočni grad ponosno po daljavi oziral, je zdaj z germovjem zaraščena. Vse je — razpadlo. Po ilirskem Gr. Krek.

Novičar iz avstrijskih krajev.

Iz Zagreba 30. nov. A. K. — Na večer 16. junija t. l. je predstavljanje narodnih iger v tukajšnjem kazališču bilo prenehalo. Dolgo smo čakali in želeli, da bi se nam skoro naša dramatična Vila zopet prebudila; in res — 28. oktobra bilo je 25. predstavljanje v horvaškem jeziku. Igrala se je drama v treh činih „Corona di Saluzzo“, prevedena po dr. Uzarevič-u. — Kazališčni odbor je odločil vsako sredo za horvaške predstave, kar je posebno zategadel važno, ker odslej bode vsem prijateljem našega narodnega kazališča iz bližnjih okolice lepa prilika dana, večkrat narodne igre gledati in slušati; zagotovljeni bodo namreč, da jim pot v Zagreb ne bo zastoj, ako v sredo pridejo. — Dalje so se v tem mesecu sledeče narodne igre predstavljale: 4. nov. „Hudi duh Lumpaci-Vagabundus“ šaloigra poleg nemškega; — 11. nov. „Razbojnička zaručnica“, drama v treh razdelih poleg nemškega; — 18. novembra „Engleske Rube“, vesela igra v dveh djanjih in „Zapleteni oglasi“, žaloigra v enem djanji od X. — V sredo 25. nov. bila je velika večerna zabava v dvorani narodnega doma, in zavoljo tega je za ta večer oglašena predstava Freudenreichovih „Graničarev“ na korist gospodične Adelsheimove odložena do prihodnje srede.

Iz Tersta 24. nov. J. M. P. — V nedeljo popoldan sem šel v Greto poleg Tersta; ko pridem k enemu svojih prijateljev na borjač (dvor), vidim dosti veselih znancev s pušenci in svojega prijatla J. F. z njegovo staro ženo plesati. Kaj je bilo? Bilo je zlato ženitovanje; prijatelj moj in ženka njegova sta se čez 50 let v drugič poročila. Ženin je še čverst mož, ki ima še vse zobe, nevesta je še tudi precej terdna. Imela sta 11 otrok; ti otroci jih imajo 45, in ti vnuki jih imajo že 11, kateri so bili skoraj vsi pri ženitovanju svojega deda in svoje babice. Pravili so mi, da jim je mašnik pri poroki tako lepo pridigo naredil, da so se vsi po cerkvi veselja jokali. Da so nas bili do pozne noči z dobrim črnim vinom dobro gostili, vsak sam lahko ugane. Jan. Mat. Prusnik.

Iz Istre. V. — Letina je pri nas sploh srednja; belega žita se je mnogo pridelalo, zato je pa tudi pšenica v Pazini po ceni, po 40 kr. starič, vagán bi bil blizo 4 fl. Vina je tudi po srednji Istri precej bilo; al na zapadnem primorju ga je bilo malo ali nič; zdaj se prodava belega spud (52 verčev) po 7 do 9 fl.; teran so pa primorski trgovci koj po tergatvi drago, tudi po 15 fl. najboljšega, plačevali. Al oni mesec pred tergatbo je bilo vino tukaj tako pošlo, da bi ga bili oštirji radi spud po 22 fl. plačevali, samo da bi ga bili dobili; ako ga je kdo dobil, ga je po 40 kr. verč točil. Drugi pridelek je pa suša stisnila, zato je pa tudi turšica še čez 30 kr. starič.

Iz Krajna 29. nov. †. Tudi mi Krajinci imamo svojega „Othello“, čeravno le v podobi prostega hlapca! Pretekli četertek zjutraj ob osmih je že precej priletni hlapec neke dobro znane gostivnice pod mestom mladi natákarci (kelnarci) ravno tiste gostivnice trikrat nož v persi in trebuh zabodel, ker mu je gorečo ljubezen njegovo z očitno nezvestobo povračala. Berž potem, ko je hlapec-Othello do-

prinesel kervavo maščevanje, je sam šel k sodni in se ji izročil. Rane natákarčne so nek sila nevarne; vendar danes še živi. Da bi se spokorila, kakor se bo od pokoril!

Novičar iz raznih krajev.

Po naključbi se je zvedlo, da v mnogih fabrikah svinec rabijo, platno lepšo barvo dati in tajisto bolj težko narediti. Slavno c. k. ministerstvo znotranjih zadev je torej zaukazalo, da se tako platno ne sme za perilo rabiti, temuč samo za barvati in drukati, ker je svinec človeškemu životu škodljiv. — Prebivavci Dunaja se razdelé po narodnosti: v 362,000 Nemcov, med katerimi je 15,000 Judov, 83,000 Čehov, Moravcov in Slovakov, 10,000 Horvatov, Serbov in Dalmatincov, 6000 Poljakov in Rusnjakov, 6000 Madžarjev, 6000 Italianov, 3000 Slovencev, 300 Rumanov in 3500 prebivavcov ostalih narodov. — Nesreča Mogunčanov zbujejo v vsih deželah serčno pomilovanje in milih darov nabirajo povsod obilo za tajiste. Da je tako silno nesrečo mestu naklonil, se dolži avstrijski topnišk korporal z imenom Wimmer; pa nič gotovega še ne vemo o tem. — Francozka vlada se je dokončno odpovedala političnega zedinjenja Moldove in Valahije, in je nasvetovala zedinjenje samo gledé uprave in colnijstva tako, da bi se v vsaki knežiji slednje leto divan sošel, vsako tretje leto pa poseben divan se poklical, sestavljen iz odposlancev obeh divanov, kateri bi občne zadeve knežij obravnoval. Tako je francoska vlada svoj plaš po drugi politični sapi obrnila, kakor je bilo že davno napovedano. — Časnikarji govoré, da so v Parizu sopen več italijanskih skrivnih izposlancev zajeli, ki so prišli s hudobnimi nameni na Francozko. Zgodilo se je to neki vsled pisma, katero je kardinal Antonelli cesarju pisal. — Ukaz zastran osvobodjenja rusovskih sužnjev bo, kakor je iz Petrograda brati, 6. dec. razglašen. — V Serbiji, zlasti pa v Belem gradu tlači, kar so obsojence odpejlali, nekaka plahota, kakor mōra, serca vsih; k temu pripomore pač visoki stan obsojenih največ. Obsojeni so bili oblečeni kakor navadni hudodelniki, v težko železje ukovani in vsak posebej se je peljal na svojem vozu dobro zavarovan od vojakov. Da pa v Belem gradu še marsiktero serce za-nje bije, pričuje to, da so jih na mnogih krajih z žalostnim pevanjem pomilovali. Nekatere je bilo skorej komaj spoznati. Sicer pa mislijo mnogi ljudje v Belem gradu, in tu in tam za gotovo terdijo, da ne bodo dolgo zaperti. — Ker je črnogorski knez svojim podložnim prepovedal, se s Turki kakorkolj pečati, je svoji deželici najbolj škodoval. Iz Cetinji pošiljajo dan na dan strelivo in vsaktero orodje za vojsko na turško mejo, in v kratkem bo slišati da so se sprijeli. — Turški minister za policijstvo, Jezze paša, je nagloma umerl. Sliši se, da mu je bilo zavdano.

Darovi za Vodnikov spominek.

	Od prvega naznanila	63 fl. — kr.
Gospá Josipina Terpinčeva	5 fl. — kr.	
„ Zala Mahrova	5 „ — „	
Gospod Fidel Terpinc. predsednik kmet. družbe itd.	10 „ — „	
„ Ferd. Mahr, vlastnik kupčijskega učilišča	10 „ — „	
„ P. Challamel, učenik	5 „ — „	
„ Dr. Viktor Skaria	3 „ — „	
„ Vilhelm Urbas	2 „ — „	
„ Anton Gale. grajšak itd.	10 „ — „	
„ Karol Gale, grajšak	5 „ — „	
„ Edvard Urbancič, grajšak	10 „ — „	
„ J. G., v letu 1814 slavnega Vodnika familias in hvaležni učenc	2 „ 20 „	
	skupej	130 fl. 20 kr.